

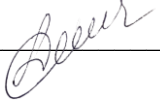
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**Центральноукраїнський державний
педагогічний університет імені Володимира Винниченка**

Кафедра географії та геоекології

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Завідувач кафедри

_____ доц., к.г.н. Семенюк Л. Л.

«31» __ 08 __ 2020 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

МЕЛІОРАТИВНА ГЕОГРАФІЯ

Галузь знань: 01 Освіта

Спеціальність: 014.07 Середня освіта (Географія)

Спеціалізація: краєзнавчо-туристична робота

Факультет **природничо-географічний**

2020 – 2021 навчальний рік

Робоча програма з курсу “Меліоративна географія” для студентів **I курсу** другого (магістерського) РВО за галуззю знань **01Освіта, Спеціальністю: 014.07 Середня освіта (Географія), Спеціалізацією: краєзнавчо-туристична робота**

Розробник - доктор географічних наук, професор Кривульченко А.І.

Робочу програму схвалено на засіданні *кафедри географії та геоекології*

Протокол від «31»_08_2020 року № 1

Завідувач кафедри _____ (__ доц. Семенюк Л.Л. __)

- _____, 2020 рік
- _____, 20__ рік

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
		Денна та заочна форми навчання
Кількість кредитів – 4 (денна форма) 6 (заочна форма)	Галузь знань: 01 Освіта	Нормативна
Модулів за видами роботи – 2	Спеціальність: 014.07 Середня освіта (Географія) Спеціалізація: краєзнавчо-туристична робота	Рік підготовки перший
Змістових модулів – 6		Семестр перший
Індивідуальне науково-дослідне завдання - 1		Лекції - 20 год. (денна форма); 6 год. (заочна форма)
Загальна кількість годин – 120 (денна форма) - 180 (заочна форма)		Практичні роботи - 14 год. (денна форма); 2 год. (заочна форма)
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 2,3	Рівень вищої освіти: магістр	Самостійна робота - 70 год. (денна форма); 120 год. (заочна форма)
		Вид контролю: екзамен

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної роботи становить 0,5 (денна форма), 0.1 (заочна форма).

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета і завдання курсу «Меліоративна географія» полягають у формуванні уяви про меліоративну географію як складову конструктивної географії, де розглядаються питання конкретних шляхів покращення навколишнього природного середовища. Для реалізації такої мети майбутні магістри мають ознайомитися з існуючими теоретичними надбаннями в галузі меліоративної географії та особливостями практично зорієнтованого, у відповідних галузях народного господарства, поліпшення навколишнього природного середовища.

Об'єкт та предмет дисципліни. Об'єктом курсу є певні види меліорацій, предметом – застосування меліорацій у певних природних умовах та антропогенних ландшафтах.

Теоретичне та практичне значення курсу. Теоретичне значення дисципліни полягає у формуванні світоглядних, геоекологічно спрямованих, прагматично зорієнтованих географічних знань. Практичне значення курсу криється у застосуванні географо-меліоративних знань у процесі викладацької роботи та наукової меліоративно-господарської діяльності.

Перелік дисциплін, засвоєння яких є особливо необхідним для вивчення курсу — геологія та гідрогеологія, кліматологія, гідрологія, ландшафтознавство, ґрунтознавство, фізична географія України, фізична географія материків і океанів, конструктивна географія, планування територій.

3. ПРОГРАМА КУРСУ «МЕЛІОРАТИВНА ГЕОГРАФІЯ»

Змістовий модуль № 1.

Меліоративна географія як наука та класифікація меліорацій

Меліорації та меліоративна географія. Меліоративна географія як наука та її місце в сучасній системі наук. Зв'язки меліоративної географії з іншими галузями наук.

Методологічні засади меліоративної географії. Об'єкт, предмет, задачі, принципи меліоративних досліджень, методи меліоративної географії, структура науки.

Базовий понятійно-термінологічний апарат меліоративної географії. Природно-територіальні комплекси, геокомплекси, геосистеми, ландшафти, екосистеми, меліоративний фонд, меліоративний моніторинг. Концепція геотехнічних систем (І. П. Герасимов, Л. Ф. Куницян, В. С. Преображенський, А. Ю. Ретеюм, К. М. Дьяконов). Концепція програмованих врожаїв. Природно-меліоративне районування та картографування. Ландшафтно-меліоративний моніторинг.

Загальна історія розвитку меліорацій та меліоративної географії. Етап первинних меліорацій стародавніх цивілізацій. Сучасний етап впровадження різнопланових меліорацій. Видатні меліоратори світового рівня в Росії, Радянському Союзі (В.В. Докучаєв, О.І. Воейков, Г.Ф. Морозов, Г. М. Высоцький, О.М. Костяков, О.М. Шульгін), Україні (И. И. Жилінський, О.М. Маринич).

Класифікація меліорацій. Види меліорацій та специфіка сільськогосподарських меліорацій. Меліорації для лісового господарства. Меліорації у містобудуванні. Меліорації і транспорт. Меліорації для цілей охорони здоров'я та рекреації. Специфіка земельних та водних меліорацій.

Змістовий модуль № 2.

Водні меліорації

Значення водних меліорацій та природні умови їх застосування. Оцінка природних умов для потреб водних меліорацій. Водні меліорації та природно-меліоративне районування.

Зрошення (іригація). Види, методи та техніка іригації. Самотічне зрошення. Дощування. Підгрунтове та краплинне зрошення. Зрошення стічними водами. Лиманне зрошення. Поливні машини. Система «фрегатних» полів.

Джерела зрошення та водозабірні споруди. Зрошувальні та водозбірно-скидні канали. Канали-лотки та трубопроводи.

Дренажні системи. Дренаж зрошуваних земель. Горизонтальний дренаж. Вертикальний дренаж.

Зрошувані, зрошувально-обводнювальні та рисові системи як технічні (гідротехнічні) та геотехнічні системи. Іригаційна інфраструктура.

Гідротехнічні системи як складова водних меліорацій. Водосховища, особливості їх утворення, проблеми експлуатації, моніторинг та вплив на довкілля. Дніпровський каскад водосховищ та їх роль в обводненні та іригації території України.

Загальна географія іригаційних систем та іригація в Україні. Закономірності поширення іригаційних систем у Європі, Азії, Північній Америці, Австралії. Канали Дніпро-Донбас та Північно-Кримський. Особливості Каховської, Краснознам'янської та Кам'янської зрошувальних систем. Особливості Дунай-Дністровської, Татарбунарської та Північно-Кримської зрошувальних систем. Іригаційні системи Центральної України.

Геоекологічні проблеми, що пов'язані зі зрошенням земель.

Осушення. Методи та техніка осушення. Відкритий та закритий види дренажу на осушуваних землях. Гончарний та пластмасовий види дренажу. Культуртехнічні роботи на осушуваних землях.

Загальна географія осушувальних систем та осушення в Україні. Осушувальні системи Європи. Польдери, марші, ватти. Полісся та Колхіда як приклади оптимізації навколишнього природного середовища. Геоекологічні проблеми, що пов'язані з осушенням земель.

Змістовий модуль № 3.

Земельні меліорації

Значення та актуальність земельних меліорацій. *Види земельних меліорацій.*

Культуртехнічні меліорації. Польові ґрунтово-меліоративні, геоботанічні та інші дослідження необхідності для проведення культуртехнічних меліорацій. Карти культуртехнічних меліорацій. Технології, прийоми реалізації та техніка застосування культуртехнічних меліорацій.

Агротехнічні меліорації. Сухе землеробство. Водна ерозія і дефляція, їх особливості та протиерозійні меліорації. Принципи ґрунтозахисної системи землеробства. Контурно-меліоративне землеробство (контурний обробіток земель). Смугове розміщення культур.

Снігові меліорації. Природні умови, види та методи і прийоми проведення снігових меліорацій. Техніка снігозатримання. Досвід снігових меліорацій в умовах території Алтайського краю Росії.

Удобрювальні меліорації. Азотні, калійні, фосфатні, магнієві добрива, їх специфіка та умови застосування.

Хімічні меліорації. Солезбагачувальні, кислоторегулюючі, ґрунтоукріплюючі та санітарно-дезинфікуючі меліорації. Засолені ґрунти та шляхи їх меліорації. Сольові зйомки та карти засоленості ґрунтів. Содовозасолені ґрунти та їх меліорація. Хімічні меліорації солонцевих ґрунтів. Гіпсування, сутність та умови реалізації. Промивка ґрунту як меліоративний засіб.

Кліматичні меліорації, їх значення, умови застосування та шляхи реалізації. Макро-, мезо- та мікрокліматичні меліорації. Посухи, суховії, приморозки та інші небезпечні метеорологічні процеси і їх зв'язок з меліоративною практикою. Вплив кліматичних меліорацій на навколишнє природне середовище.

Фітомеліорації та агролісотехнічні меліорації.

Значення та природні умови проведення фітомеліорацій. Лісосмуги, - географічні аспекти їх поширення, види та лісотехнічні особливості створення. Фітомеліорації піщаних масивів. Досвід практичного впровадження фітомеліорацій в умовах Нижньодніпровських пісків. Вплив фітомеліорацій на довкілля.

Регіональні особливості меліорацій в Україні. Принципові особливості сучасного стану та проблем меліоративної практики на прикладі території Полісся, Причорномор'я, Донбасу і Поділля.

Проектування та експертиза проектів меліорованих систем. Еколого-географічна експертиза проектів меліорації ландшафтів. Економічне обґрунтування проєктованих меліорацій.

Змістовий модуль № 4.

Антропогенні ландшафти як результат меліоративної діяльності

Адаптивно-трансформовані ландшафти. Антропогенні ландшафти та геотехнічні системи. Агроландшафти та ступінь їх трансформації. Адаптивно-трансформовані агроландшафти. Терасовані агроландшафти. Протизсувні виположувально-терасовані ландшафти. Тепличні ландшафти.

Гідромеліоративні ландшафти. Геотехнічні системи водогосподарського спрямування. Світове поширення зрошуваних та обводнюваних земель. Поширення зрошуваних та осушуваних земель в Україні.

Іригаційні та осушувані ландшафти як результат меліорацій. Пальдерні ландшафти. Геоекологічні проблеми та моніторинг гідромеліорованих земель. Меліоровані ландшафти специфічних інтразональних геокомплексів.

Порушені та рекультивовані ландшафти. Типологія порушених ландшафтів. Консервація земель: сутність, напрями, етапи реалізації. Гірничотехнічна рекультивация. Рекультивация земель в зоні прокладання трубопроводів. Біологічна рекультивация. Рекультивовані та культурні ландшафти.

Змістовий модуль № 5.

Меліорації на землях несільськогосподарського призначення

Меліорації на землях житлової та громадської забудови, землях промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики, оборони.

Меліорації на землях водного фонду. Берегові та аквальні меліоровані ландшафти. Намивні ландшафти.

Меліорації на землях лісгосподарського призначення. Проблеми знеліснення та лісомеліоративні напрями. Лісові меліорації в Україні на прикладі Олешківських пісків.

Землі оздоровчого та рекреаційного призначень у контексті меліоративних заходів.

Змістовий модуль № 6.

Глобальні кліматичні меліорації

Проекти глобальних кліматичних меліорацій. Фактори зміни клімату Землі та особливості його сучасного тренду.

Напрями та тенденції глобальних меліоративних заходів і сутність глобального геоінжинірингу. Міжнародна кліматична політика. Адаптація та пом'якшення наслідків як стратегічні лінії впливу на зміни клімату. Геоінженерні технології (геоінжиніринг) та вирішення проблеми потепління клімату Землі.

Епігеосферний та глобальний кліматичний види моніторингу Землі.

4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

№	Назва розділу, тема заняття	Академічне навантаження (години)		
		Лекції	Практичні роботи	Самостійна робота
Змістовий модуль 1. Меліоративна географія як наука та класифікація меліорацій				
1.	Меліоративна географія як наука, її об'єкт, предмет, методи, місце в сучасній системі наук, структура науки. Зв'язки меліоративної географії з іншими галузями наук. Понятійно-термінологічний апарат меліоративної географії.	2	2	10

2.	Загальна історія розвитку меліорацій та меліоративної географії.			
3.	Загальна класифікація меліорацій.			
Змістовий модуль 2. Водні меліорації				
1.	Водні меліорації та водні ресурси. Водні об'єкти. Значення водних меліорацій та їх різновиди. Природні умови та особливості реалізації водних меліорацій.	6	2	4
2.	Іригація. Поняття про зрошувальні системи. Види, методи та технічні засоби зрошення. Дренаж на зрошуваних землях. Рисові системи, зрошення стічними водами та лиманне зрошення.			6
3.	Географія іригаційних систем. Світова практика зрошення земель та географія зрошуваних систем у світі. Іригація в Україні. Дніпровський каскад водосховищ та їх роль в обводненні та іригації території України. Позитивні та негативні наслідки іригації в Україні.			4
4.	Осушення. Методи осушення. Географія осушувальних систем. Осушення в Україні.			4
5.	Меліоративний моніторинг в умовах зрошуваних та осушуваних земель.			4
Змістовий модуль 3. Земельні меліорації. Антропогенні ландшафти як результат меліоративної діяльності. Рекультивация геокомплексів				
1.	Значення та актуальність земельних меліорацій. Види земельних меліорацій та їх особливості.	4	4	2
2.	Культуртехнічні меліорації. Агротехнічні меліорації. Удобрювальні меліорації.			4
3.	Особливості хімічних меліорацій. Засолені ґрунти та шляхи їх меліорації. Сольові зйомки та карти засоленості ґрунтів.			4
4.	Антропогенні ландшафти. Рекультивация геокомплексів. Меліорації в горах та берегових зонах річок і морів. Фітомеліорації. Кліматичні меліорації.			4

5.	Гірничотехнічна рекультивація. Рекультивація земель в зоні прокладання трубопроводів.			6
6.	Біологічна рекультивація. Правові засади охорони ґрунтів та застосування юридичної відповідальності щодо охорони ґрунтів. Досвід рекультивації геокомплексів в умовах Кривого Рогу.			2
Змістовий модуль 4. Антропогенні ландшафти як результат меліоративної діяльності				
1.	Антропогенні ландшафти та геотехнічні системи. Агрландшафти та ступінь їх трансформації. Меліорації в горах.	4	2	2
2.	Меліорації в берегових зонах річок і морів.			2
3.	Гідромеліоративні ландшафти. Геотехнічні системи водогосподарського спрямування. Світове поширення зрошуваних та обводнюваних земель.			2
4.	Консервація земель: сутність, напрями, етапи реалізації. Гірничотехнічна рекультивація. Біологічна рекультивація. Рекультивовані та культурні ландшафти.			2
5.	Проектування та експертиза меліорованих систем. Еколого-географічна експертиза проектів меліорації ландшафтів.			2
Змістовий модуль 5. Меліорації на землях несільськогосподарського призначення				
1.	Меліорації на землях житлової та громадської забудови, землях промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики, оборони.	2	2	2
2.	Меліорації на землях водного фонду. Берегові та аквальні меліоровані ландшафти. Намивні ландшафти.			2
3.	Меліорації на землях лісогосподарського призначення. Проблеми знеліснення та лісомеліоративні напрями. Лісові меліорації в Україні на прикладі Олешківських пісків. Землі оздоровчого і рекреаційного призначень у контексті меліоративних заходів.			2
Змістовий модуль 6. Глобальні кліматичні меліорації				
	Проекти глобальних кліматичних меліорацій. Фактори зміни клімату Землі	2	2	6

	та особливості його сучасного тренду.			
	Напрями та тенденції глобальних меліоративних заходів і сутність глобального геоінжинірингу. Міжнародна кліматична політика. Адаптація та пом'якшення наслідків як стратегічні лінії впливу на зміни клімату. Геоінженерні технології (геоінжиніринг) та вирішення проблеми потепління клімату Землі.			
	Епігеосферний та глобальний кліматичний види моніторингу Землі.			
Всього		20	14	70
Заочна форма				
1.	Змістовий модуль 1. Меліоративна географія як наука та класифікація меліорацій	2	2	20
2.	Змістовий модуль 2. Водні меліорації	2		60
3.	Змістовий модуль 3. Земельні меліорації та рекультивація геокомплексів Змістовий модуль 4. Меліорації в горах та берегових зонах річок і морів. Кліматичні меліорації та фітомеліорації.	2		32
Всього		6	2	112

5. ТЕМАТИКА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ пп	Назва теми практичної роботи	Кількість годин
Змістовий модуль 1. Меліоративна географія як наука та класифікація меліорацій		
1.	Меліоративна географія як наука. Загальна історія розвитку меліорацій та меліоративної географії. Загальна класифікація меліорацій.	2
Змістовий модуль 2. Водні меліорації		
2.	Значення водних меліорацій та природні умови застосування водних меліорацій. Водні об'єкти.	2
3.	Іригація. Поняття про зрошувальні системи. Види, методи та технічні засоби зрошення. Дренаж на зрошуваних землях. Рисові системи, зрошення стічними водами та лиманне зрошення.	
4.	Географія іригаційних систем. Іригація в Україні. Позитивні та негативні наслідки іригації в Україні.	
5.	Осушення. Методи осушення. Географія осушувальних систем. Осушення в Україні. Меліоративний моніторинг в умовах зрошуваних та осушуваних земель.	2

Змістовий модуль 3. Земельні меліорації. Антропогенні ландшафти як результат меліоративної діяльності. Рекультивація земель		
6.	Значення та актуальність земельних меліорацій. Види земельних меліорацій та їх особливості. Агротехнічні меліорації. Культуртехнічні меліорації.	2
7.	Особливості хімічної меліорації. Удобрювальні меліорації.	
8.	Засолені ґрунти та шляхи їх меліорації. Сольові зйомки та карти засоленості ґрунтів.	
9.	Антропогенні ландшафти як результат меліоративної діяльності. Рекультивація земель. Напрями рекультивації земель. Гірничотехнічна рекультивація. Рекультивація земель в зоні прокладання трубопроводів.	2
10.	Біологічна рекультивація. Правові засади охорони ґрунтів та застосування юридичної відповідальності щодо охорони ґрунтів. Досвід рекультивації земель в умовах Кривого Рогу.	
Змістові модулі 4-6. Порушені та рекультивовані ландшафти. Меліорації на землях несільськогосподарського призначення. Глобальні кліматичні меліорації		
11.	Гідромеліоративні ландшафти. Геотехнічні системи водогосподарського спрямування. Світове поширення зрошуваних та обводнюваних земель.	2
12.	Меліорації на землях несільськогосподарського призначення	
13.	Глобальні кліматичні меліорації	2
Всього		14
Заочна форма		
1.	Водні меліорації	2
Всього		2

6. САМОСТІЙНА РОБОТА

№	Назва розділу, тема заняття	Кількість годин
Змістовий модуль 1. Меліоративна географія як наука та класифікація меліорацій		
1.	Меліоративна географія як наука, її об'єкт, предмет, методи, місце в сучасній системі наук, структура науки. Зв'язки меліоративної географії з іншими галузями наук. Понятійно-термінологічний апарат меліоративної географії.	4
2.	Загальна історія розвитку меліорацій та меліоративної географії.	4
3.	Загальна класифікація меліорацій.	2
Змістовий модуль 2. Водні меліорації		
1.	Значення водних меліорацій та природні умови застосування водних меліорацій	

2.	Іригація. Поняття про зрошувальні системи. Види, методи та технічні засоби зрошення. Дренаж на зрошуваних землях. Рисові системи, зрошення стічними водами та лиманне зрошення.	6
3.	Географія іригаційних систем. географії. Іригація в Україні. Позитивні та негативні наслідки іригації в Україні.	6
3.	Осушення. Методи осушення. Географія осушувальних систем. Осушення в Україні. Меліоративний моніторинг в умовах зрошуваних та осушуваних земель.	8
<i>Змістовий модуль 3. Земельні меліорації. Рекультивация земель</i>		
1.	Значення та актуальність земельних меліорацій. Види земельних меліорацій та їх особливості. Особливості хімічної меліорації та рекультивации земель.	4
2.	Концепція екологічного нормування допустимого антропогенного навантаження на ґрунтовий покрив.	2
3.	Рекультивация земель. Напрями рекультивации земель.	4
4.	Гірничотехнічна рекультивация. Рекультивация земель в зоні прокладання трубопроводів.	4
5.	Біологічна рекультивация. Правові засади охорони ґрунтів та застосування юридичної відповідальності щодо охорони ґрунтів. Досвід рекультивации земель в умовах Кривого Рогу.	4
<i>Змістовий модуль 4. Антропогенні ландшафти як результат меліоративної діяльності</i>		
1.	Адаптивно-трансформовані ландшафти. Антропогенні ландшафти та геотехнічні системи. Агрландшафти та ступінь їх трансформації.	4
2.	Гідромеліоративні ландшафти Геотехнічні системи водогосподарського спрямування. Світове поширення зрошуваних та обводнюваних земель.	4
3.	Порушені та рекультивовані ландшафти. Типологія порушених ландшафтів. Консервация земель: сутність, напрями, етапи реалізації. Гірничотехнічна рекультивация.	2
<i>Змістовий модуль 5. Меліорації на землях несільськогосподарського призначення</i>		
	Меліорації на землях житлової та громадської забудови, землях промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики, оборони.	2
	Меліорації на землях водного фонду. Берегові та аквальні меліоровані ландшафти. Намивні ландшафти.	2
	Меліорації на землях лісогосподарського призначення. Проблеми знеліснення та лісомеліоративні напрями. Лісові меліорації в Україні на прикладі Олешківських пісків.	2
<i>Змістовий модуль 6. Глобальні кліматичні меліорації</i>		
	Проекти глобальних кліматичних меліорацій. Фактори зміни клімату Землі та особливості його сучасного тренду.	2
	Напрями та тенденції глобальних меліоративних заходів і сутність глобального геоінжинірингу. Міжнародна кліматична політика. Адаптація та пом'якшення наслідків як стратегічні лінії впливу на зміни клімату. Геоінженерні технології (геоінжиніринг) та	2

	вирішення проблеми потепління клімату Землі.	
	Епігеосферний та глобальний кліматичний види моніторингу Землі.	4
Всього		70
Заочна форма		
1.	Змістовий модуль 1. Меліоративна географія як наука та класифікація меліорацій	20
2.	Змістовий модуль 2. Водні меліорації	50
3.	Змістовий модуль 3. Земельні меліорації та рекультивация геоконплексів	32
4.	Змістовий модуль 4. Меліорації в горах та берегових зонах річок і морів. Кліматичні меліорації та фітомеліорації.	10
Всього		112

7. Індивідуальні завдання (для денної форми)

№з/п	Теми завдань
1	Історія та сучасний стан зрошуваних меліорацій на території Кіровоградської області.
2	Порівняльний аналіз масштабів зрошення в Україні у 80-х роках 20 століття та станом на 2001-2020 рр.
3	Система гідрогеолого-меліоративного та ґрунтово-меліоративного моніторингу на території Кіровоградської області.
4	Стан функціонування Північно-Кримського каналу до і після анексії Російською Федерацією АР Крим.
5	Дніпро – Інгулець – Південний Буг як геотехнічна система.

8. Методи навчання

Порівняльний Історичний Картографічний Ландшафтний Геоінформаційний

9. Методи контролю

- Систематичне тестування знань поточного матеріалу під час лекційних занять (на 5-8 хвилин)
- Перевірка знань поточного матеріалу на практичних заняттях.
- Проведення колоквіуму з теоретичного матеріалу.
- Проведення модульних контрольних робіт.
- Виконання студентами індивідуальних презентаційних навчально-дослідних завдань.

10. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна література

1. Кривульченко А. І. Меліоративна географія. Київ: Каравела, 2021. – 235 с.
2. Дьяконов К. Н., Аношко В. С. Мелиоративная география. Учебник для вузов. М.: Изд-во МГУ, 1995. - 254 с.*

* Електронний варіант підручника знаходиться в комп'ютерній лабораторії природничо-географічного факультету ЦДПУ.

3. Масляев В. Н. Мелиоративная география (конспект лекций) / В. Н. Масляев, Ю. Д. Федотов. – Саранск: копи-центр «Референт», 2010. – 112 с.*

*Повний виклад конспектів можна знайти в інтернеті, головні складові конспектів знаходяться в електронному варіанті комп'ютерної лабораторії природничо-географічного факультету ЦДПУ.

4. Шульгин А. М. Мелиоративная география. М.: Высшая школа, 1980. – 288 с.*

*Паперовий варіант підручника знаходиться в бібліотеці природничо-географічного факультету ЦДПУ, головні розділи підручника є в електронному варіанті комп'ютерної лабораторії ПГФ.

5. Електронний варіант лекцій професора А. І. Кривульченка, що представлений в комп'ютерному класі природничо-географічного факультету ЦДПУ імені Володимира Винниченка (варіант від 10.10.2020 р.).

Додаткова література

1. Адаменко В. Н. Мелиоративная микроклиматология. Л.: Гидрометеиздат, 1979. - 184 с.
2. Лозовіцький П. С. Меліорація ґрунтів та оптимізація ґрунтових процесів : підручник. - Житомир : В.ПП «Рута», 2014. – 528 с.
3. Михно В. Б. Мелиоративное ландшафтоведение / В. Б. Михно. – Воронеж: Изд-во Воронеж. ун-та, 1984. – 244 с.
4. Морозов В. В. Ландшафтні меліорації : навчальний посібник. – Херсон : Вид-во ХДУ, 2007. – 224 с.
5. Олиферов А.Н. Физико-географические основы мелиораций / А.Н. Олиферов. – Симферополь: изд-во Симферопольского ун-та, 1978. – 96 с.
6. Панас Р.М. Агроекологічні основи рекультивації земель. Львів, 1989. - 160 с.
7. Руденко Л.Г., Маруняк Є.О. Ландшафтне планування та його роль у вирішенні завдань сталого просторового розвитку України. *Укр. геогр. журн.* 2012. № 1. С. 3–8.

11. Електронні інформаційні ресурси

1. Дьяконов К.Н., Аношко В.С. Мелиоративная география. Учебник для вузов. М.: Изд-во МГУ, 1995. - 254 с.
<http://booksshare.net/index.php?id1=4&category=fizgeogr&author=diyakonovkn&book=1995-melgeogr&page=1>
2. Програма курсу «Мелиоративная география» / http://www.landscape.edu.ru/edu_programs_4_meliorat.shtml
3. Кирилюк В.П. Конспекти лекцій з навчальної дисципліни «Меліорація земель» [Електронний ресурс]. - Режим доступу: lib.udau.edu.ua/.../Меліорація%20земель.... - Назва з екрану.
4. Бахтіарова Л.І. Історія досліджень причин та наслідків меліорацій в регіоні Причорномор'я. - Вісник ОНУ. Сер.: Географічні та геологічні науки. 2014. Т. 19, вип. 1. – С. 69-78 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://visgeo.onu.edu.ua/article/viewFile/40577/36801>. - Назва з екрану.

Питання до екзамену з курсу «Меліоративна географія»
(для студентів РВО «магістр», денна та заочна форми навчання)

1. Меліорації та меліоративна географія. Меліоративна географія як наука, її місце в сучасній системі наук. Зв'язки меліоративної географії з іншими галузями наук.
2. Методологічні засади меліоративної географії.
3. Базовий понятійно-термінологічний апарат меліоративної географії.
4. Концепція геотехнічних систем.
5. Природно-меліоративне районування та картографування.
6. Історія розвитку меліорацій та меліоративної географії.
7. Галузі наук, пов'язані з вирішенням проблем меліорації.
8. Практичне значення меліорацій та галузі їх використання.
9. Загальна класифікація меліорацій. Класифікація сільськогосподарських меліорацій.
10. Природні умови та особливості застосування водних меліорацій. Оцінка природних умов для потреб водних меліорацій.
11. Види, методи та техніка іригації.
12. Джерела зрошення та водозабірні споруди. Зрошувальні та водозбірно-скидні канали. Канали-лотки та трубопроводи.
13. Дренажні системи. Дренаж зрошуваних земель. Горизонтальний дренаж. Вертикальний дренаж.
14. Зрошувані, зрошувально-обводнювальні та рисові системи як технічні (гідротехнічні) та геотехнічні системи. Іригаційна інфраструктура.
15. Гідротехнічні системи як складова водних меліорацій. Водосховища та їх роль у здійсненні меліорацій.
16. Дніпровський каскад водосховищ та їх роль в обводненні та іригації території України.
17. Закономірності поширення іригаційних систем у Європі, Азії, Північній Америці, Австралії.
18. Канали Дніпро-Донбас та Північно-Кримський.
19. Особливості Каховської, Краснознам'янської та Кам'янської зрошувальних систем.
20. Особливості Дунай-Дністровської, Татарбунарської та Північно-Кримської зрошувальних систем.
21. Геоекологічні проблеми, що пов'язані зі зрошенням земель.
22. Осушення. Методи осушення. Географія осушувальних систем. Осушення в Україні.
23. Осушувальні системи Європи. Польдери, марші, ватти.
24. Геоекологічні проблеми, що пов'язані з осушенням земель.
25. Значення та актуальність земельних меліорацій. Види земельних меліорацій та їх особливості.
26. Снігові меліорації.
27. Особливості хімічної меліорації земель.
28. Засолені ґрунти та шляхи їх меліорації. Сольові зйомки та карти засоленості ґрунтів.
29. Удобрювальні меліорації.
30. Агротехнічні та культуртехнічні меліорації.
31. Концепція екологічного нормування допустимого антропогенного навантаження на ґрунтовий покрив.
32. Рекультивация земель. Напрями рекультивации земель. Гірничотехнічна рекультивация.
33. Біологічна рекультивация.
34. Сутність, значення та актуальність кліматичних меліорацій.
35. Фітомеліорації та агролісотехнічні меліорації.
36. Фітомеліорації піщаних масивів. Досвід практичного впровадження фітомеліорацій в умовах Нижньодніпровських пісків.
37. Меліорації для цілей транспорту.
38. Меліорації для цілей рекреації.
39. Меліорації для цілей будівництва.
40. Проектування та експертиза проєктів меліорованих систем.